

THEORETICAL AND HISTORICAL PROBLEMS OF LAW AND POLITICS

Людмила Чекаленко, д. політ. н.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

МОДЕЛІ АСИМІЛЯЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Lyudmyla Chekalenko, ScD in Political Science

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

MODELS OF ASSIMILATION OF NATIONAL MINORITIES

The purpose of the article is to scientifically test a new approach in the study of the phenomenon of autochthony of some national minorities. Namely, the influence of autochthony on preserving national identity. In order to investigate this problem, the author has analyzed the theoretical basis for the assimilation of national minorities, proposed by European scholars and realized in practice by the authorities of some states.

This issue has become particularly popular due to the complexity of the European policy of adaptation of illegal migrants. The process of adaptation has been called "acculturation" (acculturare – from the Latin "ad" and "cultura" – the 'formation, development') of a large number of migrant population to developed European countries. These countries view their own culture as a civilization phenomenon in the world.

The Autochthonous is a powerful source for the survival of an ethnic group under assimilation conditions. This is facilitated by the following components or basic sources, such as land, religion, language. All three components provide incentives, confidence, hope for survival. We assume that due to this, the former empires could not actually ruin Ukrainian minorities in their countries for centuries. The power structures of Poland, Russia, Romania, and Hungary created theories, plans, and models for the assimilation of Ukrainians. Such as the settlement of Ukrainian territories by another population, the eviction of Ukrainians, to unite Ukrainian schools with metropolitan schools and the prohibition of religious denominations of Ukrainians. When these methods did not work, Ukrainians were physically eliminated (most of them – in concentration camps).

"New" models of assimilation are developed today in the European Union. There are three variants: a multicultural model, a democratic or French model, and an isolationist model or a German model. All of them failed.

The scientific novelty of the submitted material lies in the primacy of substantiated proof of the scientific hypothesis on the direct interdependence of autochthony and national identity, as well as in the originality of the research schemes used. The author's conclusions based on the analysis of models of solving interethnic crises will be useful for finding consensus components of the opposing parties.

Keywords: autochthonous, diaspora, assimilation, acculturation, pacification, genocide.

Процес обопільної адаптації набув назву «акультурація» (acculturare – від лат. ad – до і cultura – утворення, розвиток) значної кількості прибулого мігрантського населення до розвинутих країн Європи, які розглядають власну культуру цивілізаційним феноменом сучасності. Поняття «асиміляція» (від лат. – «assimilatio»), що означає уподібнення, ототожнення, тісно пов'язано з міграційним процесом. Найактивніше цими питаннями цікавились європейські та американські вчені, завданням яких було теоретичне обґрунтування розроблених схем та реалізованих за ними заходів для стабілізації ситуації в державах, створення позитивного іміджу і врешті виправдання владних структур за неетичне поводження з нелегальними мігрантами.

Про асиміляцію етнічних меншин написано чимало. За останні десятиліття з'явилися нові визначення щодо асиміляції, які на переконання європейців є м'якшими за змістом і суттю. Йдеться

про вже згаданий термін «акультурація», а також «деасиміляція». Спадає на думку, що акультурацію і деасиміляцію штучно увели у наукову термінологію з метою відійти від чітких, можна сказати жорстких визначень асиміляції, тобто поглинання іншої народності... Не виключаємо також, що тяжіння до акультурації є проявом постколоніальної ностальгії за минулим, що так чи інакше виявляється на політичному тлі європейської політики.

Синонімом терміну «асиміляція» американським дослідником Мілтоном Гордоном також висунуто поняття «деетнізація», за яким¹ етнічна меншина сприймає цінності та зразки поведінки домінуючої групи. При цьому акультурація виявляється у двосторонньому русі: з одного боку, на мігрантів впливає домінуюча культура, водночас і емігрантська культура впливає на культуру титульної нації.

Існують й інші своєрідні тлумачення процесу і ролі асиміляції, як, наприклад, у етносоціолога Гарольда Абрамсона і філософа Карла Дойча та ін.² За твердженням К. Дойча, який розробив ідеї теорії виховання в поліетнічному суспільстві³, протягом року можуть асимілюватись у середньому всього близько 0,1% етнічної спільноти.

Паралельно з асиміляцією розглядають також прояви її фрагментації, що названо «сегментною» асиміляцією (Портес, Румбо, Жу, Уотерс). За згаданою теорією деякі іммігрантські групи асимілюються тільки за обраними сегментами чужорідного суспільства⁴. Таким чином, кінцевий результат процесу асиміляції передбачає прийняття складових домінуючої культури. Хоча асиміляція порівняно з акультурацією є жорсткішою і часто реалізується із застосуванням примусу, насильства, тиску тощо, однак такий тип поводження домінуючої культури все ж таки не може повністю перекреслити і замінити етнічні витоки походження людини, історичну пам'ять поколінь, культурні засади та ін., тобто фактично, стерти код нації. Водночас етнологи стверджують, що етнічна асиміляція є одностороннім процесом, який на практиці завершується повною або майже повною втратою етнічною меншиною своїх споконвічних етнічних ознак: мови, культури, традицій, способу життя тощо і прийняттям особливостей домінуючого етносу. Таке положення національної меншини закріплено терміном *деетнізація*.

Повертаючись до питання автохтонності, зазначимо, що спостереження за цим явищем наштовхнуло на думку про те, що **автохтонність є потужним джерелом для виживання етносу за умов асиміляції. І цьому сприяють наступні складові:**

1. Земля. Це хліб і це – життя.
2. Віра – як надія на духовний порятунок.
3. Мова, культура (Освіта) – як засади історичного коду нації.

Всі три компоненти, як Свята Трійця, надає сили, стимули, впевненість, надію на виживання за будь-яких умов. Можливо, тому й колишні імперії протягом століть не можуть фактично знищити українство, яке поки перебуває на своїй землі, хоча й розділений між чужинцями. Плекає власну віру і оберігає українське шкільництво, тобто культуру.

Для знищення всього цього владні структури Польщі, Росії, Румунії, Угорщини протягом століть розробляли теорії, плани, моделі з винищення українства. Як приклад згадаємо теорію неспроможності українців на створення власної держави і розбудови державності, модель поступового поглинання українців, теорію пацифікації та ін. Всі вони схожі по суті, хоча й певною мірою різняться засобами реалізації.

За теоретичними розробками, що здійснювались на практиці, в цій площині перед ведуть західно- і східноєвропейські концепції, зокрема ідеї польських соціал-демократів: Станіслава Стемповського, Романа Дмовського, Юзефа Ожеховського, Генріха Юзефського, які запровадили ідею поглинання українства через *осадництво, утравкізацію і прозелітизм*. Головна проблема, як

¹ Історія країн Центральної і Східної Європи після Другої світової війни.

<https://pidruchniki.com/1202022440957/istoriya/krayini_tsentralnoyi_shidnoyi_yevropi_pislya_drugoyi_svitovoyi_viyini#187>.

² Кузіна, І., Божко, І. (2015). Спадкоємці депортованих поляків погрожують Україні позовами.

Чи є привід остерігатися реституції. *Дзеркало тижня*. <<https://dt.ua/internal/spadkoyemci-deportovanih-polyakiv-pogrozhuut-ukrayini-pozovami-chi-ye-privid-osterigatisya-restituciyi-.html>>.

³ Deutschs, K. *Contribution to the Theory of International Relations by Dario Battistella*. <https://www.cairn-int.info/article-E_RIPC_104_0567--karl-deutsch-s-contribution-to-the.htm>.

⁴ Кривава книга. Ч.2. Матеріяли до польської інвазії (оригінал). RuLit. <<https://www.rulit.me/books/krivava-kniga-ch-2-materiyali-do-polskoi-invazii-original-read-238529-59.html>>.

вважали польські теоретики, полягала в значній кількості українського населення, що внаслідок Першої світової війни підпало під протекторат Польщі, а це – 11 мільйонів осіб. І цю кількість, на їхнє переконання, Польща «не могла легко проковтнути», тобто асимілювати. 500 тисяч осіб ще була спроможна «перетравити», однак 11 мільйонів – ні. Тоді саме і почали шукати варіанти і розробляти всілякі моделі, як це зробити і що запровадити для поглинання українства.

Звернімося до рішень Паризької мирної конференції 1919–1920 рр. по закінченню Першої світової війни. В результаті якої Польща отримала протекторат над українськими територіями: 160 тисяч кв. кілометрів з населенням в 11 мільйонів осіб. Так території Лемківщини, Посяння, Підляшчя, Холмщини опинились в польських руках. Остаточо це рішення було закріплене *14 березня 1923 р. у спеціальному документі, який, до слова, містив положення щодо надання українцям культурної автономії, відкриття українських шкіл, університету, дозволу на користування українською мовою в державних установах і поваги до релігії.*

Ігноруючи положення міжнародних документів, поляки, захопивши українські етнічні території, провели насильницьку асиміляцію. Польська окупаційна влада ретельно приховувала від міжнародних гуманітарних організацій, зокрема і Ліги Націй, статистичні дані, багаточисельні факти про жертви серед українського населення. Тим часом кількість загиблих українців в результаті кривавої полонізації може сягати декількох сотень тисяч осіб. Тим самим Польща завдала нищівного удару по українській національній самосвідомості на Волині, Холмщині, Підляшші.

Основи української державності були підірвані і створені передумови для регіональних міжнародних конфліктів в майбутньому. Численні військові злочини, вчинені польськими окупантами на території Західної України, до сих пір замовчуються і не визнаються сучасною польською владою, а отже і міжнародною спільнотою.

Після варшавської угоди С. Петлюри з Ю. Пілсудським у 1920 році польська влада з метою насильницької асиміляції і полонізації українців в регіон направила потік польських переселенців, яким було передано понад 200 тисяч гектарів землі в Галичині, 112 тисяч гектарів на Волині і 113 тисяч гектарів у Поліссі. На окупованих територіях діяла комендантська година, було обмежене пересування, а армія була готова в будь-який момент до придушення повстань. Польські надзвичайні військово-польові суди, що діяли з 1918 року, у 1920-ті роки отримали право протягом 12 годин виносити смертні вироки, чим влада охоче користувалася.

В рамках деукраїнізації Західної України польське керівництво наклало заборону на діяльність українських громадсько-політичних і культурно-освітніх організацій. З березня 1920 року в діловодство уведено новий географічний термін: "Малопольська всхудня" і заборонено вживання термінів "Західна Україна" і "українець". У Львові були заборонені українські газети "Дело" та "Свобода". Молодим людям забороняли вчитися в університетах Львова, поки вони не пройдуть службу у Війську Польському.

Під час окупації цілеспрямовано знищувалися українські школи, а їх будівлі забирали під свої потреби польські військові. З 17 тисяч вчителів тільки 2 тисячі були українцями, а в Крайовій Шкільній Раді було всього лише 7 членів-українців з 40. Викладання українською мовою могло вестися виключно в нижчих підготовчих школах громади, в інших – суворо польською. Крім того, як для нижчих підготовчих шкіл, так і відносно приватних курсів для неписьменних діяла заборона на навчання українській грамоті¹.

Польська влада не обмежувалася знищенням української самобутності на захоплених землях. Наприкінці 1919 року регіон охопила ще одна проблема – епідемія тифу. Польське керівництво не вживало жодних заходів у протистоянні хворобі. Смертність серед хворих на тиф в той час досягала від 20% до 50%. Тільки за перший квартал 1920 року захворіло понад 20 тисяч українців. Польська санітарна служба вирішила, що рятувати Західну Україну від епідемії недоцільно і "потрібно чекати, коли вона згасне сама"².

Активне очищення захопленої території від українських селян було обумовлене програмою про переселення в Західну Україну ветеранів польсько-української війни, які отримували вилучену в українців землю. Тільки на Волинь з двохмільйонним населенням Ю. Пілсудський переселив 300 тисяч польських поселенців, яким віддали найкращі землі і надали важливі адміністративні

¹ Segmented Assimilation Theory: Definition & Examples. *Study.com*. <<https://study.com/academy/lesson/segmented-assimilation-theory-definition-examples.html>>.

² Abramson, H.A., Fremont-Smith, F. The Use of LSD in Psychotherapy and Alcoholism. *Amazon.com*. <<https://www.amazon.com/Use-LSD-Psychotherapy-Alcoholism/dp/B000NXJ9YC>>.

посади. Примітно, що колишні польські військові, що прославилися в боротьбі з українцями, мали стати опорою стабільності в регіоні.

Особливо кривавою була т. зв. "паціфікація" – особлива політика, що проводилась у 1930-ті роки польськими загонами поліції та регулярної армії проти цивільного населення Галичини. Поляки займали українські села, спалювали будинки, храми, вилучали майно. За час паціфікації було закрито 150 православних церков, а їхні землі конфісковано. Польські карателі заарештували понад 2 тисяч українців, розгромили 800 сіл, ліквідували український центр "Просвіта", товариства "Луг" і "Сокіл" тощо. Військовополонені, громадські діячі та мешканці сіл, що ставали жертвами терору з боку окупаційної влади, відправлялися до концентраційних таборів, які «прославилися» на всю Європу жахливими умовами утримання. Затримані страждали від голоду і холоду в умовах повної антисанітарії. Низка полонених піддавалися систематичним катуванням... У концтаборі в Стшалково одночасно перебувало до 57 тисяч ув'язнених. Від постійних тортур і хвороб в цьому таборі тільки за офіційними даними загинуло понад 8 тисяч осіб. У концентраційному таборі в районі міста Тухолі, куди також відправляли українців, до 1921 року загинуло понад 22 тисячі осіб. У 1934 році для знищення української політичної опозиції польським окупаційним режимом спеціально створюється концтабір *Берега-Картузьська*. Розповідаючи про роботу концентраційного табору, його комендант Юзеф Камаль-Курганський відверто зізнався: "Чим більше ув'язнених передохне, тим краще буде жити в моїй Польщі". За час окупації десятки тисяч українців загинули в польських концтаборах в Вадовичах, Модлині, Львові, Стрию, Яловці, Брест-Литовському, Перемишлі, Ланцуті, Тухолі, Стшалково¹.

Ці сумні сторінки історії заслуговують докладного розслідування і засудження з боку всього світу і міжнародних організацій, щоби запобігти подібним злочинам проти людства у майбутньому.

Однак, повертаючись до нашої теми, зазначимо, що асиміляційні процеси спостерігаються у всіх країнах світу, не залишилась осторонь і демократична Європа. Із розширенням Європейського Союзу окремими країнами-членами відпрацьовувалась власна схема асиміляції, що було викликано напливом значної кількості мігрантського населення з колишніх колоніальних володінь держав Євросоюзу. Моделі асиміляції реалізовувались в різних країнах із застосуванням диференційних правил і вимог, однак всі вони зосередитись на трьох варіантах:

- *Мультикультурна модель* або модель мультикультуралізму.
- *Демократична або французька модель*, що впроваджувалась переважно у Французькій Республіці і в країнах, що поділяють погляди Франції на європейські стандарти.
- *Ізоляціоністська модель або німецька модель*, що була запроваджена у Німеччині.

Починаючи з Німеччини зазначимо, що ізоляціоністська модель спрямована на ізоляцію емігрантської спільноти, оскільки за конституцією ФРН німецьке громадянство може бути надано тільки «по крові», тобто громадянам, народженим від німців. Цією пересторогою мігрантська спільнота одразу відокремлювалась від німецького суспільства і змушена була знаходити можливості пристосування до ізоляційних правил. Пізніше німецьке законодавство поповнилось іншими рішеннями, які надають громадянство дітям мішаних родин, або тим мігрантам, що проживають в країні певну кількість років. Якщо мігрант прагне залишитись в Німеччині, він змушений задля роботи так чи інакше опанувати мовою, культурою, професійними навичками тощо. Врешті стати німцем на перших етапах за культурними ознаками.

Французька модель або як полюбують її називати самі французи, «демократична», на перший погляд здається демократичною, однак містить низку умов і пересторог, за якими мігрант має повністю опанувати французькою культурою, мовою, традиціями, скласти відповідні іспити на французькість, довести, що він вже не мігрант, а француз. Тоді, вірогідно, він зможе увійти у французьке суспільство майже на повноправних засадах. Врешті решт французька модель повністю асимілювала мігрантів, які змушені були навчати дітей у французьких школах і вишах, лікуватись у французьких поліклініках і лікарнях, працювати на французького підприємця і бізнесмена тощо.

Третя модель мультикультурності або полікультурності, що була запроваджена у Великій Британії і в деяких країнах Скандинавії, передбачала паралельне існування і взаємодію різних культур

¹ Чекаленко, Л.Д. (2009). Без незалежної України не було б незалежної Польщі. *Україна дипломатична, вип. XV. Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв*, 141. <<https://study.com/academy/lesson/segmented-assimilation-theory-definition-examples.html>>.

і світоглядів, і скоріше нагадувала процес декультурації, ніж асиміляції. Цей підхід повністю провалився, а причина лежить на поверхні. Ідеологи мультикультуралізму не врахували того факту, що мігранти є представниками різних цивілізацій, а цивілізації не тільки не поглинаються одна одною і навіть частково не змішуються, оскільки сформовані людством на різних засадничих платформах протягом всієї історії розвитку людини, є зрощеними на біологічному рівні і виступають певним кодом кожного етносу.

В результаті провалу всіх згаданих моделей пристосування мігрантів до європейських варіантів європейські країни нині шукають нові підходи до розв'язання мігрантської кризи.

Аналізуючи варіанти європейських моделей, запроваджених вже у ХХІ столітті у найдемократичніших європейських державах, приходиш до висновку про певний збіг складових польської асиміляційної політики до розв'язання проблеми українців з французькою моделлю. І тут не йдеться про пряме запозичення методів і заходів, однак теоретичне підґрунтя збігається. Методи, що застосовувались польською владою проти українців, нагадують французькі підходи до національних меншин і мігрантів. При цьому не виключаємо, що французька і польська асиміляційні моделі формувались взаємно і були запозичені одна в одній. І події минулого століття змінилися сучасними.

І нарешті третя складова: залучення показників волевиявлення мешканців даного регіону або місцевості, що підтверджується результатами проведеного референдуму. І в цьому питанні маємо історичні приклади розв'язання територіальних суперечок.

Висновки. Врахування всіх зазначених вище складових сприятиме складанню цілісної картини кризи, знаходженню і визначенню її винуватців, яких між іншим, можна піддати міжнародному суду, за умов визначення актів агресії і самого агресора. Уважний аналіз даних за згаданими трьома складовими сприятиме якщо й не блискавичному розв'язанню кризи, то віднайденню консенсусних складових до посування по висхідній її послаблення і врешті знаходження компромісних рішень.

References:

1. *Istoriia krain Tsentralnoi i Skhidnoi Yevropy pislia Druhoi svitovoi viiny* [The history of the countries of Central and Eastern Europe after the Second World War]. <https://pidruchniki.com/1202022440957/istoriya/krayini_tsentralnoyi_shidnoyi_yevropi_pislya_drugoyi_svitovo_yi_viyini#187>. [in Ukrainian].
2. Krivava knyha. Ch.2. Materialy do polskoi invazii (oryhinal) [Bloody book. Part 2. Materials for Polish Invasion (original)]. *RuLit*. <<https://www.rulit.me/books/krivava-kniga-ch-2-materialy-do-polskoi-invazii-original-read-238529-59.html>>. [in Ukrainian].
3. Kuzina, I., Bozhko, I. (2015). Spadkoiemtsi deportovanykh poliakiv pohrozhuut Ukraini pozovamy. Chy ye pryvid osterihatysia restytutsii [The heirs of the deported Poles are threatening lawsuits in Ukraine. Is there any reason to fear restitution]. *Dzerkalo tyzhnia* [The mirror of the week]. <<https://dt.ua/internal/spadkoyemci-deportovanih-polyakiv-pogrozhuut-ukrayini-pozovami-chi-ye-privid-osterigatisya-restituciyyi-.html>>. [in Ukrainian].
4. Chekalenko, L.D. (2009). Bez nezalezhnoi Ukrainy ne bulo b nezalezhnoi Polshchi [Without an independent Ukraine, there would be no independent Poland]. *Ukraina dyplomatychna, vyp. KhV. Heneralna dyrektsiia z obsluhovuvannia inozemnykh predstavnytstv* [Ukraine is diplomatic, iss. XV. Directorate-General for Foreign Representative Services]. <<https://study.com/academy/lesson/segmented-assimilation-theory-definition-examples.html>>. [in Ukrainian].
5. Abramson, H.A., Fremont-Smith, F. The Use of LSD in Psychotherapy and Alcoholism. *Amazon.com*. <<https://www.amazon.com/Use-LSD-Psychotherapy-Alcoholism/dp/B000NXJ9YC>>. [in English].
6. Cloth, M. (1964). Bosworth Treudley. *Social Forces, vol. 43, iss. 1, 125-126*. <<https://academic.oup.com/sf/article-abstract/43/1/125/2227931?redirectedFrom=fulltext>>. [in English].
7. Deutschs, K. *Contribution to the Theory of International Relations by Dario Battistella*. <https://www.cairn-int.info/article-E_RIPC_104_0567--karl-deutsch-s-contribution-to-the.htm>. [in English].
8. Milton, G. (1964). *The Nature of Assimilation*. <http://demografi.bps.go.id/phpfiletree/bahan/kumpulan_tugas_mobilitas_pak_chotib/Kelompok_1/Referensi/Gordon_assimilation_in_america_ch3.pdf>. [in English].
9. Segmented Assimilation Theory: Definition & Examples. *Study.com*. <<https://study.com/academy/lesson/segmented-assimilation-theory-definition-examples.html>>. [in English].